

Hankkeiden vaikutusten arvioinnin kehittäminen ja vaikutustiedon hyödyntäminen

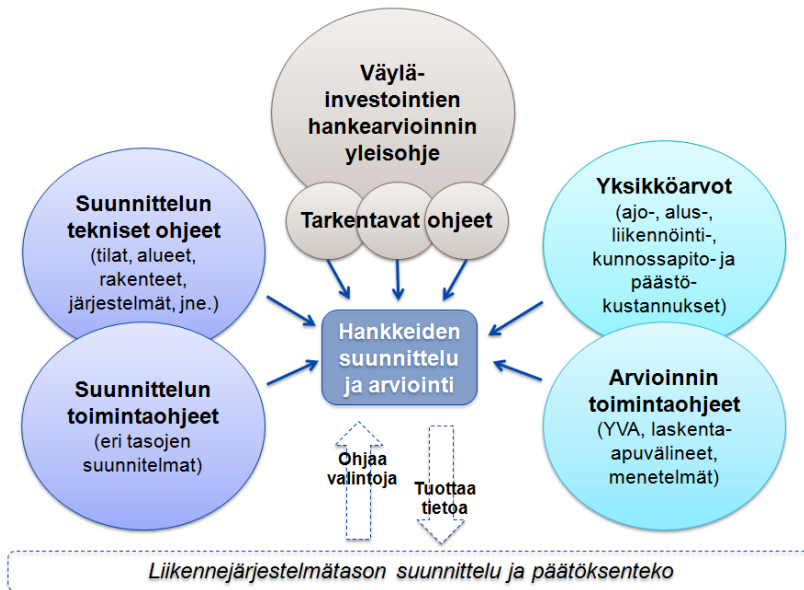
Hankesuunnittelupäivä 2018

1.2.2018 Taneli Antikainen

Hankearviointi on osa suunnittelua

- Liikenneväylien hankearvioinnin yleisohje 2011 - noudatettava kaikissa valtion talousarviossa nimettyjen liikenneväyläinvestointien hankearvioinnissa (LVM vahvistanut)
- Lisäksi liikennemuotokohtaiset yksityiskohtaisemmat ohjeet (tiet-, radat-, vesiväylät) -> liikennemuotojen erityispiirteet tunnistettu
- Yhteiskuntataloudellinen lähestymistapa

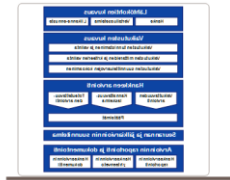

Hankearvioinnin nykyinen ohjeistus

Yleisohje

sijotintilvis rntioivvskntur mtylyvnsnkllj

Tie- ja rautatieliikenteen yksikköarvot

metmlltel alus tj -t
2105 fonsvskllty rntioivvskntur

Alusliikenteen yksikkökustannukset

Alusliikenteen yksikkökustannukset 2015

Tie-, rata- ja vesiväylähankkeiden ohjeet

Ratahankkeiden arviointiohje
Rivestykkskntur 2013

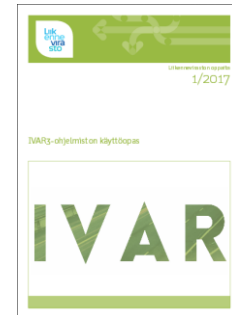
Tiehankeiden arviointiohje
Rivestykkskntur 2013

sijotintilvis rntioivvskntur mtylyvnsnkllj

Tiehankeiden arviointiohjelmiston käyttöopas

Miksi hankearviointia tehdään?

● Suunnittelun työkalu

- auttaa muodostamaan tehokkaat hankevaihtoehdot ja valitsemaan parhaan vaihtoehdon jatkosuunnitteluun
- ”pakottaa” suunnittelijan perustelemaan tehdyt valinnat ja tuo tätä kautta läpinäkyvyyttä suunnitteluun

● Päätöksenteon tukeminen

- kuvaa mahdollisimman arvovapaasti hankkeen vaikutukset ja ottaa kantaa hankkeen kannattavuuteen
- viimekädessä hankkeista päätetään poliittisesti -> hankearviointi läpivalaisee poliittisessa päätöksenteossa tehdyt arvovalinnat.

Seppo Luoma
Sanna Kuitanen
Heikki Mäkeläinen

Liikennehankkeiden laajemmat taloudelliset vaikutukset

Esiselvitys

Virpi Peltinen
Hanna Lahti

Esiselvitys henkilömatkojen aikasäästöarvojen tutkimuksesta

Hankearvioinnin menetelmien kehittämisessä riittää tekemistä!

Hankearvioinnin kehittämisen t&k-kokonaisuus; teemat ja tavoitteiden toteutuminen

Vaikutustiedon hyödyntäminen suunnittelussa ja poliittisessa päätöksenteossa

Vaikutustiedon hyödynnettävyyttä saadaan **parannettua**
- esim. PRIO- työkalu

Nykyisiä menetelmiä saadaan **tarkennettua**

Hankearvioinnin kehittäminen – vuoden 2018 toiminta

- Käynnissä olevat selvitykset, jotka ovat valmistumassa:
  - Raideliikenteen kapasiteetin käyttöasteen laskenta ja täsmällisyyden huomioiminen hankearvioinnissa
  - Alusten satamatoimintoihin kuluvan ajan ohjearvojen määrittäminen hankearviointeja varten
  - Rautatieliikenteen käyttövoimat (mm. uusien dieselvetureiden polttoainekulutuksen mallintaminen)
  - Kehäradan jälkiarviointi
- Tavarajan arvo –tutkimus jatkuu
- Kaupunkiseutujen hankearvioinnin kehittäminen (matka-aikasäästöjen arvottamistutkimus?)
- Maankäyttö ja liikenne –kokonaisuudessa tutkitaan liikenneväylän tarvitsemaa maan vaihtoehtoista käyttöä ja sen arvoa
- Mahdollinen maksuhalukkuustutkimus onnettomuuskustannuksiin kuuluvan hyvinvoinnin menetyksen arvottamisesta
- V. 2019 tulee eteen ainakin iso hankearvioinnin yksikköarvojen päivitystyö.

Vaikutustiedon hyödyntäminen: PRIO-työkalu

Kehittämishankkeiden priorisointi (1/2)

Ongelma

- Toteutettavien hankkeiden valinnan taustalla ei ole tällä hetkellä systemaattista menettelyä eikä se ole läpinäkyvää.
- Hankearvioinneissa tuotetaan paljon määrällistä tietoa, jota ei käytetä hankkeiden keskinäiseen vertailuun.
- Hankkeita ei haluta valita pelkän HK-suhteen perusteella, silti sitä ja sen laskemiseksi tuotettavaa vaikutustietoa voidaan käyttää nykyistä paremmin hyväksi.

Ratkaisu

- Tarvitaan menetelmä, joka käyttää hyväkseen hankearviointien tuottamaa määrällistä tietoa, mutta hankkeiden priorisointia lähestytään vaikuttavuuden perusteella.

Kehittämishankkeiden priorisointi (2/2)

- PRIO-työkalua kehitetty useamman vuoden, mutta 2017 – 2018 otetaan menetelmällisyydessä iso harppaus eteenpäin.
- Menetelmällä voidaan vertailla keskenään kehittämishankkeita, joista on laadittu hankearvioinnin ohjeistuksen mukainen hankearviointi.
- Pääajatuksena arvioida miten hankkeet toteuttavat asetettuja tavoitteita, kohdistaa käytettävissä oleva rahoitus tavoitealueittain ja maksimoida annetulla budjettirajoitteella hankekorin tuottama vaikuttavuus.
- Menetelmä ja hankkeiden valinta rakennetaan täysin läpinäkyväksi.
- Menetelmää käytetään päätöksenteon apuvälineenä.
- Menetelmä on käyttövalmis maaliskuussa 2018.

Ajankohtaisia teemoja: Kaupunkiseutuhankkeiden vaikutusten arviointi

Lähtökohdat

- Hankearvioinnin ongelmat nostetaan tavallisesti esille nimenomaan isojen kaupunkiseutujen isojen hankkeiden yhteydessä.
- Liikenneviraston hankearvioinnin ohjeistus on laadittu valtion, ei kuntien liikenneväylähankkeiden arviointiin.
- Kunnilla ei ole omaa hankearvioinnin ohjeistusta ja hankearvioinnin osaaminen heikkoa → vain HSL-nostanut selvästi osaamistaan.
- Kunnat noudattavat valikoiden Liikenneviraston hankearvioinnin ohjeita eikä valtio ole vaatinut ohjeen noudattamista, vaikka se on osallistunut kuntien hankkeiden rahoitukseen.

Miten voimme kehittää **yhteistyössä** isojen kaupunkiseutujen hanke- ja vaikutusten arviointia?

- Osin kyse nykyisten ohjeiden täsmentämisestä, mutta myös laajoja kokonaisuuksia (maankäytön ja liikenteen yhteisen vaikutusarvioinnin kehittäminen, maankäytön ja liikenteen vuorovaikutusmallit)

Yhteistyö Kuntaliiton ja kaupunkien kanssa on käynnistynyt

- Yhteinen keskustelutilaisuus ”Kaupunkisutujen hankkeet – Tavoitteista vaikutuksiksi” kaupungin teknisen johdon kanssa 1.11.2017
  - Mukana 8 kaupunkiseutua, LVM, HSL ja Kuntaliitto
  - Tilaisuus synnytti tahtotilan yhteiselle kehittämiselle
  - Tunnisti yhteistyöfoorumiksi Kuntaliiton teknisten johtajien tapaamiset (2krt./v)
- Yhteistyötapaaminen Kuntaliiton asiantuntijoiden kanssa 15.11.
  - Kuntaliiton asiantuntijoiden laaja informointi ja kuntojohton tapaamisen valmistelu
- Keskustelu Kuntaliiton kaupunkien ylimmän teknisen johdon kokouksessa 30.11.
  - Kaupunkiseutujen hankkeiden vaikutusten arvioinnin kehittämisestä yhteistyöstä kiinnostuneiden ilmoittautuminen

Konkreettinen yhteistyöhanke: Henkilömatkojen aikasäästöjen arvot

WSP tehnyt esiselvityksen aiheesta 2017

- Säästö matka-ajassa usein väyläinvestoinnin suurin hyötyerä
- Hankearvioinnissa tarvitaan rahamääräisiä arvoja tekijöille joilla ei ole markkinahintoja
- Ajan arvon tutkimuksilla on pitkä perinne Euroopassa ja USA:ssa
  - Tuloksena matka-aikasäästön yksikköarvot
- Työajan matkojen arvot määritellään yleensä palkkakustannusperusteisesti ja yksityismatkojen maksuhalukkuustutkimukseen perustuen
- Myös palvelutasotekijöiden arvostusta on selvitetty
- Suomessa ei ole tehty yksityismatkojen ajan arvon tutkimuksia

Ajan arvon tutkimuksen toteuttamisvaihtoehdot

Aikasäästöjen arvon ja palvelutasotekijöiden määrittämisen vaihtoehdot muille kuin työajanmatkoille

Tiedonkeruuta sisältävä tutkimus

Muulla tehtyjen tutkimusten siirto

Tutkimussuunnitelma 30 000 – 60 000

Siirretään mallit

Siirretään arvot

Kulutuspaikoittainen (kuten Ruotsi, Iso-Britannia)

Olemassaoleva paneeli (kuten Norja)

Muun suomalaisen tutkimuksen yhteydessä toteutettava (HLT)

20 000 – 40 000

10 000 – 20 000

Perusosa
350 000 –
400 000

Lisäosat
80 000 –
120 000

Perusosa
280 000 –
350 000

Lisäosat
70 000 –
170 000

Perusosa
300 000 –
350 000

Lisäosat
70 000 –
250 000

Mallinnetuista arvoista ohjearvoihin 20 000 – 40 000

Tärkeimmät tarkasteltavat tekijät kulkutavoittain

Tutkimus hyödyttää sekä valtakunnallisten että kaupunkiseutujen vaikutusarviointeja (kattaa eri liikennemuodot ja matkapituudet)

Hanke olisi luontevaa tehdä Liikenneviraston ja kaupunkiseutujen yhteistyöhankkeena.

henkilöauto kuljettaja	matka-aikasäästö*** matka-ajan luotettavuus** ajo ruuhkaolosuhteissa*
henkilöauto matkustaja	matka-aikasäästö** matka-ajan luotettavuus* ajo ruuhkaolosuhteissa*
joukkoliikenne	matka-aikasäästö*** liityntämatka** odotusaika/vuoroväli** vaihdot tai nousut** joukkoliikennevälineen täyttöaste** matka-ajan luotettavuus**
kävely	matka-aikasäästö** väylän ominaisuudet** odotusaika*
pyöräily	matka-aikasäästö** väylän ominaisuudet** odotusaika*

Ajankohtaisia teemoja: Liikennehankkeiden laajemmat taloudelliset vaikutukset

Tausta

- Laadittu kaksi selvitystä:
  - Liikennehankkeiden laajemmat taloudelliset vaikutukset – esiselvitys (38/2016)
  - Liikennehankkeiden laajemmat taloudelliset vaikutukset – Arviointimenetelmien kehittäminen ja soveltaminen Suomen oloihin (julkaisematon)
- Asia on hyvin vaikea -> päätettiin pyytää kommentit jälkimmäiseen raporttiin ulkomaalaisilta asiantuntijoilta:
  - Professori Maria Börjesson, VTI Swedish National Road and Transport Research Institute
  - Professori Mogens Fosgerau, University of Copenhagen, Department of Economics
  - Professori Dan Graham, Imperial College London, Centre for Transport
- Kommentit olivat kriittisiä ja yksimielisiä ja niissä kiinnitettiin huomiota samoihin asioihin
- Kommentoitu selvitys on ensimmäinen pintaraapaisu WEI-vaikutusten laskemiseksi -> selvitys ei riitä perustaksi WEI-vaikutusten laskentaan Suomessa!

Päähuomiot

- Tämä talousteorian haara on erittäin vaativa teorian, käytetyn datan ja ekonometrisen mallintamisen osalta ja kansainvälinen tutkimus menee jatkuvasti eteenpäin!!!
- Hyötyjen kaksinkertaisen kirjaamisen mahdollisuus on jatkuvasti läsnä -> meidän työmme teoreettinen viitekehys ei ole riittävän vankka.
- Lähdekirjallisuudessa on aukkoja etenkin viimeaikaisen tutkimuksen osalta (erityisesti estimoinnin haasteet).
- Tehdyt empiiriset estimoinnit todetaan epäluotettaviksi. Mm. käytetty alueellinen ja tuottavuuden muutosta kuvaava data on liian yleisellä tasolla
- Käytetyt UK:n mallit ovat vanhentuneita nykyisen teoriakehityksen näkökulmasta.

Eteneminen aiheessa

- Noudatetaan vanhaa taktiikkaa ja seurataan etenkin Tanskan ja Ruotsin etenemistä WEI-vaikutusten laskennan ohjeistamisessa, koska näillä mailla on selvästi paremmat resurssit aihepiirin tutkimiseen (raha ja akateeminen osaaminen).
- Kun mallit ovat valmiit, ja tunnetaan niiden asettamat vaatimukset parametrien estimoinnille ja lähtödatalle, tehdään mallien soveltamisen vaatimaa tutkimusta Suomessa.
- Halpaa tämä ei tule olemaan, Tanskassa on esim. käynnissä 3 M€ tutkimuskokonaisuus, jossa selvitetään mm. agglomeraatiohyötyjä ja tuotetaan mikrotason dataa tuottavuuden ja saavutettavuuden välisen yhteyden määrittämiseen.